

Aurélien Gaborit (coord.), Philippe Beaujard, Manassé Esoavelomandroso et al., *Madagascar, Arts de la Grande Île*, Paris, Editura Actes Sud, Musée du Quai Branly, 2018, 304 p., 367 fig., ISBN: 978-2-330-10143-5

drd. Luciana-Florentina Ghindă¹

Lucrarea de față reprezintă un catalog colectiv coordonat de către responsabilul colecțiilor de arte africane de la Muzeul Quai Branly „Jacques Chirac”, Aurélien Gaborit, ce reunește specialiști în domeniul studiilor africane și oceaniene, demersul abordat fiind unul axat pe interdisciplinaritate. Publicația este aferentă expoziției ce s-a derulat în perioada 18 septembrie 2018 - 01 ianuarie 2019 în cadrul aceluiași muzeu din Paris, sub titlul de *Madagascar, Arts de la Grande Île*². Catalogul se structurează pe trei paliere împărțite fiecare în diferite subcapitole tematice aducând cititorului o viziune complexă asupra istoricului și mozaicului cultural al societăților tradiționale malgașe. Prima parte, intitulată sugestiv: *Situer Madagascar* (pp. 22-106), ne aduce informații din punctul de vedere geo-istoric al insulei. Poziționarea sa geografică între Canalul Mozambicului și Oceanul Indian, a situat Madagascarul la confluența culturilor venite atât din Africa de Est, cât și din Asia (din Africa provenită prin ramura populațiilor bantu și pe ramura asiatică, prin intermediul populațiilor de origine indoneziană, indiană, malaeziană, austroneziană, inclusiv arabă). În perioada entuziasmului îndreptat către monopolul comercial și explorările de peste mări și țări, Madagascarul este reperat de către portughezi în secolul al XVI-lea. Treptat, marile puteri occidentale au încercat să controleze regiuni ale insulei și să aibă conexiuni directe cu șefii locali malgași, în intenția desfășurării negoțului, în mod implicit al celui cu sclavi.

Mai departe, lucrarea expune epoca imperiilor malgașe, până la căderea în mâinile forțelor politice colonizatoare – deopotrivă britanice și franceze (pp. 74-103). De la perioada Imerina, sub conducerea regelui Andrianampoinimerina, în secolul al XVIII-lea, la recunoașterea de către europeni a primului rege al Madagascarului, Radama I (1793-1828), până într-un final la transformarea în colonie a Franței, în anul 1896, și abolirea regalității odată cu intervenția generalului Joseph Gallieni, în anul 1897 (p. 92).

După introducerea în istoricul insulei, al doilea segment al lucrării ne poartă către punctul său esențial dedicat artei malgașe: *L'Art Malgache jour au jour*. Autorii au ales să înceapă parcursul prin patrimoniul fotografic al anilor 1850-1960 – ce ne indică stilul vestimentar al vremii și biodiversitatea spectaculoasă a locurilor. De asemenea, ni se aduce la cunoștință universul artelor plastice și al sculpturii elaborate în mediul școlilor coloniale de arte. Arta tradițională este însă una deosebită în care de multe ori funcția utilitară se îmbină cu cea decorativă, dar neîndoielnic și cu dimensiunea spirituală, cum observăm în cazul împletirii

1. **drd. Luciana-Florentina Ghindă**, Școala Doctorală de Istorie, Universitatea din București; luciana_eichel@yahoo.com.

2. Pentru mai multe detalii referitoare la expoziție, a se vedea: <http://www.quaibrany.fr/fr/expositions-evenements/au-musee/expositions/details-de-levenement/e/madagascar-37982/>, accesat la data de 12 august 2020.

coșurilor și pălăriilor din fibră vegetală, dar și în cazul făuririi mobilierului, a lingurilor din lemn sau din corn de zebu, întrebuințate pentru servirea orezului.

Un aspect care ne atrage atenția rezidă în obiectele confecționate în vederea asigurării unei protecții împotriva forțelor negative sau a îmbolnăvirii. Acest tablou al credințelor malgașe este trasat în ultima parte a catalogului denumit *Le Monde intermédiaire*. Malgașii își păstrează un sistem ancestral, divinitatea supremă fiind reprezentată printr-un singur zeu apelat *Zanahry*, alături de acesta fiind acceptate alte spirite care poartă diverse nume. Pentru ocrotirea unei persoane, se obișnuiește purtarea amuletelor *ody* sau *mohara* executate în corn de zebu și decorate cu numeroase mărgeluțe ce au o simbolică, totodată, fiind un semn al statutului. Acestea, prin forma lor sferică, ilustrează ideea de unitate și plenitudine, iar în funcție de culoare exprimă, de exemplu, puterea, asociată cu roșul, sau sacralitatea, dacă este vorba de culoarea albă. Ele sunt plasate pe porțiunile sacre ale corpului precum: cap, frunte, umeri, gât și totdeauna în dreapta, aceasta fiind considerată partea cea mai eficientă. Rolul acestor mărgele în mentalitatea malgașilor este bine ilustrat, fapt evocat și prin proverbul: *viața este ca o înșirare de mărgele*. (p. 246)

În final, autorii menționează caracteristica cea mai cunoscută în cultura malgașă, și anume a stâlpilor funerari *aloalo* ce aparțin populației *mahafaly*, situată în zona de sud a Madagascarului. Arta funerară ocupă un loc important în rândul acestora, întrucât constituie un mediator între lumea celor vii și cea ancestrală. Stâlpii sunt sculptați în lemn și prezintă elemente zoomorfe sau antropomorfe, de obicei aflate în concordanță cu rangul social al defunctului. Reprezentarea unei bovine zebu este cea mai familiară, deoarece este animalul venerat de către malgași.

Atât catalogul, cât și expoziția și-au propus să aducă în prim-plan redescoperirea pluralității socio-culturale a Madagascarului prin intermediul obiectelor. Corpusul lucrării bogat documentat, glosarul de termeni și prezența imaginilor ce ne ilustrează estetica remarcabilă a pieselor vin ca o lectură plăcută de explorat pentru orice pasionat al artei extraeuropene și, desigur, pentru oricine vrea să descopere noi orizonturi de cunoaștere. Se cuvine să notăm faptul că scrieri considerabile în direcția analizării artelor vernaculare malgașe nu au fost numeroase de-a lungul timpului, însă mai amintim pe această cale o altă carte publicată în anul 2015 de către Goy Bertrand, *Arts Anciens de Madagascar*, Milano, Editura 5 Continents, 320 p., – aceste două studii fiind de altfel printre puținele inițiative recente care aduc o privire de ansamblu asupra artelor din Madagascar, nu foarte cercetate în prezent.